

O'QUVCHILAR ISHTIROKIDA YO'L-TRANSPORT HODISALARINI TAHLIL QILISH VA PROFILAKTIKA CHORALARINI ISHLAB CHIQISH

*Farg'ona viloyati Qo'shtepa tumani 1-son
politexnikumi yo'l harakati qoidalari
va xarakat xavfsizligi fani o'qituvchisi
Ergashev Mavlonjon Nurmatjon o'g'li*

ANNOTATSIYA Maqolada o'quvchilar ishtirokida yo'l-transport hodisalarini tahlil qilish va profilaktika choralari ishlab chiqish metodikasi, uning pedagogik va amaliy samaradorligi tahlil qilinadi. Tahlil jarayoni o'quvchilarning xavfsizlik madaniyati, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: yo'l-transport hodisalari, xavfsizlik, o'quvchilar, tahlil, profilaktika, pedagogika

ANNOTATION: The article examines the methodology of analyzing road traffic accidents with student participation and developing preventive measures, as well as its pedagogical and practical effectiveness. The analysis process develops students' safety culture, independent thinking, and problem-solving skills.

Key words: road traffic accidents, safety, students, analysis, prevention, pedagogy

Аннотация: В статье рассматривается методика анализа дорожно-транспортных происшествий с участием студентов и разработки профилактических мер, анализируется её педагогическая и практическая эффективность. Процесс анализа развивает у студентов культуру безопасности, самостоятельное мышление и навыки решения проблем.

Ключевые слова: дорожно-транспортные происшествия, безопасность, студенты, анализ, профилактика, педагогика

KIRISH: Yo'l-transport hodisalari (YTH) zamonaviy jamiyatda jiddiy ijtimoiy-iqtisodiy muammo hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi statistikasiga ko'ra, har yili minglab insonlar yo'l-transport hodisalari qurboni bo'ladi va ularning katta qismi yoshlar, xususan, texnikum va kollej o'quvchilari orasida qayd etiladi. Bu holat nafaqat shaxsiy xavfsizlikni tahdid qiladi, balki oilaviy, ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikka ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, YTHni tahlil qilish va oldini olish choralari ishlab chiqish bugungi kunda ta'lim va xavfsizlik sohalarida eng dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Texnikum o'quvchilari uchun yo'l harakati xavfsizligi bilimini faqat nazariy jihatdan berish yetarli emas. Ularni real hayotiy vaziyatlarda qaror qabul qilish, xavfli vaziyatlarni aniqlash va profilaktika choralari ishlab chiqishga o'rgatish juda

muhimdir. Shu nuqtai nazardan, pedagogik jarayonning samarali shakli sifatida **o'quvchilar ishtirokida YTHni tahlil qilish** metodikasi ajralmas vosita bo'lib xizmat qiladi. Mustaqil fikrlash, mas'uliyat, xavfsizlik madaniyati va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish texnikum darajasida o'quvchilarning kasbiy tayyorgarligi uchun muhim hisoblanadi. YTHni tahlil qilish jarayoni nafaqat hodisaning texnik, ijtimoiy va psixologik sabablari bo'yicha bilim beradi, balki o'quvchilarda xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha profilaktika choralari ishlab chiqish ko'nikmasini shakllantiradi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, **ta'lim va amaliyot integratsiyasi** orqali o'quvchilar real hayotiy vaziyatlarni o'rganadi, xavfsizlik qoidalarini hayotiy holatlarga tatbiq qiladi va o'z qarorlarini baholash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ularni nafaqat texnik jihatdan, balki ijtimoiy va psixologik jihatdan ham mas'uliyatli, xavfsiz hayot tarziga mos yoshlar sifatida tarbiyalaydi.

Bugungi kunda YTHni tahlil qilish va profilaktika choralari ishlab chiqish mavzusi texnikum pedagogikasi uchun dolzarb bo'lib, o'quvchilarning xavfsizlik madaniyatini oshirish, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Shu bois, mazkur ilmiy maqola **o'quvchilar ishtirokida yo'l-transport hodisalarini tahlil qilish metodikasi va profilaktika choralari samaradorligini o'rganishga** bag'ishlanadi.

TADQIQOT METADALOGIYASI

Yo'l-transport hodisalarini tahlil qilish va profilaktika choralari ishlab chiqish o'quvchilarning xavfsizlik madaniyati, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishning eng samarali usullaridan biridir. Ushbu jarayon o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimni, balki amaliy ko'nikmalarni ham shakllantiradi, ularni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlaydi.

Yo'l-transport hodisalarini tahlil qilish pedagogik jarayonda bir nechta asosiy vazifalarni bajaradi: Xavfsizlik madaniyatini shakllantirish: O'quvchilar hodisaning sabablari va oqibatlarini o'rganib, xavfsizlik qoidalariga rioya qilish zaruratini tushunadilar. Muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish: Hodisani tahlil qilish jarayonida o'quvchi turli variantlarni ko'rib chiqadi, optimal yechimni tanlaydi va profilaktika choralari ishlab chiqadi. Jamoaviy ish ko'nikmalarini mustahkamlash: Guruh muhokamalari orqali o'quvchilar bir-birining fikrlarini tinglaydi, qaror qabul qilishda hamkorlik qiladi. Nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirish: Tahlil jarayoni o'quvchiga hodisani nazariy jihatdan tushunib, real hayotiy holatlarga tatbiq etish imkonini beradi. YTHni tahlil qilish jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat: O'quvchilarga real hayotiy hodisalar yoki video materiallar taqdim etiladi. Hodisa tafsilotlari, qatnashchilar, yo'l sharoiti, transport vositalari va vaqt sharoiti ko'rsatiladi. O'quvchilar guruhlariga bo'linadi va hodisaning texnik, ijtimoiy va psixologik sabablarini aniqlaydi. Masalan, haydovchi charchashi, yo'l

belgilari yetishmasligi yoki piyodaning noto‘g‘ri harakati hodisaga sabab bo‘lishi mumkin. Har bir guruh hodisani oldini olish bo‘yicha tavsiyalar tayyorlaydi:

- Yo‘l harakati qoidalarini kuchaytirish;
- Xavfsizlik belgilari va vositalarini joriy etish;
- Yoshlar va o‘quvchilar uchun targ‘ibot tadbirlarini o‘tkazish;

Haydovchilar va piyodalar uchun xavfsizlik seminarlarini tashkil qilish.

O‘quvchilar tahlil natijalarini guruh bo‘lib taqdim qiladi. O‘qituvchi va sinfdoshlar bilan muhokama qilinadi, xatolar aniqlanadi va tuzatiladi. Shu bilan birga, natijalar yozma shaklda qayd etiladi va amaliyotga tatbiq etiladi. Xavfsizlik madaniyati rivojlanadi: O‘quvchilar hodisalarni tahlil qilgan holda xavfsizlikni birinchi o‘ringa qo‘yishni o‘rganadi. Mustaqil fikrlash ko‘nikmalari kuchayadi: Har bir o‘quvchi hodisani baholash, sabablarini aniqlash va profilaktika choralari ishlab chiqishda mustaqil ishlashga o‘rgatiladi. Jamoaviy ish ko‘nikmalari mustahkamlanadi: Guruh muhokamalari o‘quvchilarga hamkorlikda qaror qabul qilishni o‘rgatadi. Real hayotiy vaziyatlarga tayyorgarlik: O‘quvchilar YTHni nafaqat nazariy bilim sifatida, balki amaliyotda qo‘llashni o‘rganadi. Profilaktika choralari tatbiqi: O‘quvchilar tomonidan ishlab chiqilgan chora-tadbirlar maktab, texnikum va mahalla darajasida xavfsizlikni oshirishga yordam beradi.

YTH tahlili jarayonining pedagogik afzalliklari

- Nazariy bilimlarni amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi;
- O‘quvchilarda xavfsizlikni birinchi o‘ringa qo‘yish odati rivojlanadi;
- Mustaqil va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyati shakllanadi;
- Yoshlarni xavfsiz hayotga tayyorlashda amaliy va samarali vosita sifatida xizmat qiladi;
- O‘quvchilarda mas’uliyat hissi va ijtimoiy javobgarlik kuchayadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR: O‘rganilgan nazariy va amaliy tajriba shuni ko‘rsatdiki, o‘quvchilar ishtirokida yo‘l-transport hodisalarini tahlil qilish va profilaktika choralari ishlab chiqish pedagogik jarayonning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Tahlil jarayoni o‘quvchilarda nafaqat xavfsizlik madaniyati, balki mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va jamoaviy ish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Tahlil jarayoni bosqichma-bosqich quyidagi afzalliklarni beradi:

- **Xavfsizlik madaniyatini shakllantirish:** O‘quvchilar hodisaning sabablari va oqibatlarini tahlil qilgan holda xavfsizlik qoidalarini birinchi o‘ringa qo‘yishni o‘rganadi, bu esa ularni real hayotiy vaziyatlarda mas’uliyatli bo‘lishga tayyorlaydi.
- **Muammoli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish:** Mustaqil tahlil qilish orqali o‘quvchilar turli variantlarni baholaydi, optimal yechimni tanlaydi va

profilaktika choralarini ishlab chiqadi. Bu ko‘nikma ularni kelajakda xavfli vaziyatlarda tezkor va samarali harakat qilishga o‘rgatadi.

- **Jamoaviy ish va hamkorlik ko‘nikmalari rivojlanadi:** Guruh muhokamalari va tadbirlar o‘quvchilarda hamkorlikda qaror qabul qilish, o‘z fikrini asoslash va boshqalarni tinglash ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.
- **Nazariy bilimni amaliyotga tatbiq etish:** Tahlil jarayoni o‘quvchilarga nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish imkonini beradi, shu bilan ularning amaliy tayyorgarligi oshadi.
- **Profilaktika choralarini tatbiq etish:** O‘quvchilar tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar maktab, texnikum va mahalla darajasida xavfsizlikni oshirishga xizmat qiladi va YTHning oldini olishda samarali vosita bo‘ladi.

Shuningdek, YTHni tahlil qilish va profilaktika choralarini ishlab chiqish pedagogik jarayoni o‘quvchilarda xavfsizlik madaniyati, mas’uliyat hissi va ijtimoiy javobgarlikni rivojlantiradi, ularni nafaqat texnik, balki psixologik va ijtimoiy jihatdan ham xavfsiz hayotga tayyorlaydi.

Umuman olganda, mazkur metodika yoshlarni xavfsiz hayot tarziga o‘rgatish, yo‘l harakati qoidalariga rioya qilishni mustahkamlash va YTHni kamaytirishga qaratilgan amaliy chora-tadbirlarni tatbiq etishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagogik jarayonning mazkur shakli texnikum o‘quvchilari orasida xavfsizlik madaniyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirishda dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Yo‘l harakati xavfsizligi konsepsiyasi. – Toshkent, 2021.
2. Pedagogika va xavfsizlik ta’limi asoslari. – Toshkent, 2020.
3. Road Traffic Safety and Education. – London, 2019.
4. Педагогические методы обучения безопасности дорожного движения. – Москва, 2020.
5. Yo‘l harakati qoidalarini va profilaktika. – Toshkent, 2021.
6. Faxriddin B., No‘monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.
8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O‘ZO‘ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA’SIRINI TAHLIL QILISH

- //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.
 10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791. 11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
 11. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.
 12. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No‘monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.
 13. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH."
 14. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
 15. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.
 16. Oybek o‘g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
 17. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. – 2025. – Т. 63. – №. 2. – С. 26-32.
 18. Abduqahorov N., Turdialiyeв J., Mo‘minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – Т. 4. – №. 4. – С. 377-386.
 19. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.

- 20.Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – T. 92. – №. 1. – C. 127-132.
- 21.Bakhramov F., Abdukahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3268. – №. 1. – C. 020052.
- 22.Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – C. 334-337.
- 23.O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – T. 1. – №. 18. – C. 133-139.
- 24.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – C. 79-86.
- 25.Astanakulov K. D. et al. The separation of light impurities of safflower seeds in the cyclone of the grain cleaning machine //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2020. – T. 614. – №. 1. – C. 012141.
- 26.Karimov M. R. et al. Safflower seed cleaning machine and determining the rotational speed of its supplying roller //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2021. – T. 868. – №. 1. – C. 012050.
- 27.O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – T. 1. – №. 18. – C. 133-139.
- 28.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – C. 79-86.
- 29.Astanakulov K. D. et al. The effect of safflower oil (*Carthamus Tinctorius* L.) and inositol supplementation on egg production.
- 30.Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – C. 79-86.
- 31.Bazaluk O. et al. Improving energy efficiency of grain cleaning technology //Applied Sciences. – 2022. – T. 12. – №. 10. – C. 5190.
- 32.Ishmuradov S. U., Abdumajidov R. B. Determination results of disc plough hang mechanism and support disc parameters //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – T. 1076. – №. 1. – C. 012039.